Уредник
Зоран Колунџија

О КЊИЗИ
Радомир Андрић
Матија Бећковић
Милутин Ж. Павлов
Слободан Ристовић
Рајко Џаковић

Иванка Радмановић

ГДЕ ЈЕ МОЈА КУЋА

ПРОМЕТЕЈ

УДРУЖЕЊЕ
КЊИЖЕВНИКА
СРБИЈЕ

Родитељима и мојој Нађи,
због путовања и трагања.

Не реците никоме где живи
Она која рони у дубинама мора
Сигурно је то значио њен поглед

Сеи Шонагон, ЗАПИСИ ПРЕД САН

ПРОЛОГ

ЛЕТОВАЊЕ

Памтим: бескрајне таласе црвеног тла покривеног црним жбуњем и сврченим маслињацима, упекло небо, немилосрдне зрикавце, одсуство ветра и последње гутљаје воде из већ топлог термоса.

– *Немогуће је* – помислих – *да смо на истој планети. Ово ми не личи на Земљу.*

Иза нас, у даљини, још увек су штрчали Делфи, са свим боговима који су их запосели и лењо заборавили. Све усијало, укључујући и крајолик кроз који смо бескрајно дуго путовали. Нема краја, цврчало је упозорење из врелог камена, нема излаза, одавде су се и богови повукли. Црвена иловача и црно жбуње. Сасушени маслињаци. Средиште ничега. Пакао. Потпуно непостојање живих душа, осим нас, исцрпљених врућином и безнађем.

– *Шта ако нам пукне гума?* – уплашено рече мајка, лакта избаченог кроз отворен прозор, хладећи се новинама, слутећи, по навици, најгоре. Сестра је прво плакала, а онда ми заспала у крилу. Отац је ћутке возио белог опела, окупан грашкама зноја по слепоочницама и забринутом челу.

Најдужа вожња на свету, која је за нама остављала црвени облак прашине, Медузину главу с бронзаним змијама, легендарног кочијаша Зевсових пламених кочија и ко зна још које божанство мени познато из црно-белих фотографија историје античке Грчке.

На блештавом небу, претећи, с једне стране, висило је крваво сунце, с друге, провидан месец.

– *Сунце и месец?* – упитах тихо оца, да мајка не чује и да не пробудим сестру...

– *Реткост* – рече ми кратко, настављајући да вози кроз црвену прашину, ка недогледу.

У неко доба стигосмо до главног пута. Кроз прозрачни сумрак, на хоризонту, назирала се чиста површина мора.

ГОЛЕТИ

ИЗЛЕТ

Стриц Божо седи на свом кревету, полуопружених ногу, леђа усправних и наслоњених на два згужвана јастука. И да хоће, не би могао да легне. Божо је див. Висок, широких рамена, великог стомака, дуге браде. И седећи, његове ноге једва стају по дужини мадраца. Тако, као у ишчекивању неке вести, и ноћу спава, лица окренутог ка своду док метални кревет у поређењу са његовом телесином постаје још мањи.

Стриц Божо седи на кревету, јер у његовој малој келији нема довољно места за њега и нас, његове госте. Мој отац седи на јединој столици, ја на свежњу књига. На преосталом простору на поду и испод прозора има још књига, наређаних једна на другу бар до висине кревета и мало више. Кад устанем, неке од тих гомила су ми до браде и са својих непуних седам година, ја мислим да је то заиста забавно. Али, ћутим и седим на своме месту размишљајући како је у овој соби све мало наспрам стрица, као у Лилипуту. И док покушавам да разумем о чему стриц и отац причају, пратим

путању бубашвабе која лута вијугавим стазама између наређаних књига.

Прозор је отворен и из манастирског дворишта допире поподневна јара.

Отац је хтео да за дана стигне и врати се из Острога. Разумљиво. Пут је из зетске долине био стрм, узан, проходан тек за једно возило, пун кривина које су зјапиле над провалијом и покривен ситним туцаником чија је прашина лебдела као магла. Стриц Весо, који је пошао са нама и као водич, а и да посети Божа, све време је у колима нервозно пушио руком завијену цигарету. Дувао је дим кроз отворен прозор и у кривинама се чврсто држао за своје седиште док су му зглобови црних грубих шака бледели у грчу. То ми је било смешно јер је мој отац био пажљив возач. Ово није било наше прво путовање по вијугавим путевима.

Не знам ни данас како је отац успео да мене, девојчицу, уведе у манастирску келију. Тек годинама касније неко ми рече да женској нози није био дозвољен приступ унутар зидова.

Свеједно, у том тренутку то уопште није било важно. Отац и Божо су управо били усред разговора на неку тему која ми је била далека. С времена на време чуле би се чудне речи и имена: марксизам, комунизам, партија, идеологија, Маркс...

Бубашваба се појављивала, а затим опет нестајала између књига. Знала сам за стрица Божа. Тата је са њим одржавао уредну препи-

ску и слао му периодично новац, да му се нађе. Божо је био монах, писац и врстан познавалац марксизма, па је мој отац уживао у разговору са њим исто као и у његовој писаној речи. Не сећам се да ли нас је нечим угостио. Сећам се јасно те мале собе, књига, инсекта на поду и стрица на кревету, белине дворишта које се видело кроз прозор. И рупе на предњем седишту опела коју је цигаретом прогорео страшљиви стриц Весо. Мог је оца то засмејало до суза, јер је Весо такође био двометраш, жилав и препечен сунцем, од рада на каменитој њиви и у винограду посутом поскоцима.

Нисмо се више никада срели, стриц Божо и ја. Знам да се размонашио. Умро је у старачком дому у Игалу. Кажу да се пре смрти и заљубио и пропио, али нису сигурни којим редом.

1975.

То ти је кућа по ђеду,
Рекоше ми, док су зрикавци вриштали углас.
Лијепо мјесто. Види се долина отале.
А види се, богуми, и кућа из долине.
Те је тако Швабама било лако да је гађају
За вријеме рата. Другог. Свјетског.
Помислих:
Кућа-див. Са угризима граната.
Кућа-стена. Одолела. Сумор-каменом зидана.
Уђи, слободно, а немој се стидјет',
Па ти си Милова, шћер оца свога!
То је твоја кућа!
Из јаре бесомучног сунца
Улазак у мрак учини се блажен.
У тами, празнина.
Нит' столице, нит' стола, нит' кревета,
Нит' преслице, нит' изгубљене кашике.
Над главом греде, високо на своду,
Огрождене клиповима кукуруза.
То стриц Весо суши то мало
Што роди на Миловој њиви.
Е, Мило је свјетски човјек.
Шта је тај постига'!

Тишина. Лелујање честица старих прашина
Кроз два укрштена зрака сунца
Који се поигравају парајући кров.
Тишина животā којих одавно нема.
Недоласци оних који још увек дишу.
Пусто срце куће. Само.
Кућа-јунак. Кућа-човек.
Иста судбина. Остављена.

ЦРНИНА

Причало се да
Познаје моћ биља
Ваљда су је виђали
Како тумара долином
Уз скуте реке.

Говорило се да је
Мужа појела
Као богомољка
Јер му се траг не зна.

Шапутало се да је
Синове родила јер
За *шћер* је требало
Љубави коју није добила.

Веровало се да баје ноћу
Док поштен свет спава
Дозивајући злодухе
Да казне и негрешне
Којих је и онако мало.

Пребацивали су јој
Што саморуко подиже децу
Ливаде коси, козе музе
Копа њиву, вади кромпир
Извор-воду у ведру носи
Храни кокоши
Пали огњиште
Кров крпи.

Што врата не закључава
Што пушку запету крај кревета држи
Што не чује злохуде речи и мисли
Што је јединица
Што наследи толику земљу
Што јој *човјек* побеже у неповрат
Што не могаху да је баш они имају.

НАСЛЕДСТВО

Знаш ли ко ти крчи шуму?
Знаш ли ко ти међи међу?
Знаш ли ко ти пољем крочи?
Праг прекорачи?
Прозоре широм отвара?
Помен очевима даје?
Чији срп ти њиву жање?
Чија мотика у камен удара?
Чије ведро воду носи?
Ко ти лозу реже?
Који је твој део извора?
Ко под твојим кровом полусном спава?
Стани. Размисли. Сети се:
Докле се пружа твој поглед?